

روستا منطقه مغضوب قسمت نهم

نقش بر نامه و بودجه در رساندن خدمات به شهر و روستا

کلیه امکانات ورزشی علیرغم کافی نبودن جهت تغذیه تمامی استعدادها، تماماً در شهرها بخصوص تهران ایجاد می‌گردید تا جاذبه‌های شهری بخصوص در تهران افزایش بیابد، لذا این بخش نیز روستا را با تمام وسعت در قلمرو خود به حساب نمی‌آورد.

* تفاوت‌های عمیق میان مناطق شهری و مناطق روستائی و نیز بین خود شهرها، پدیده مهاجرت را در سالهای اخیر از روستا به شهر و از شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ ملموس‌تر می‌سازند.

شهر تهران بسان دیگر مراکز کشورهای توسعه نیافته، از رشد سریع و کاذب و نامتناسب با دیگر مناطق برخوردار شد تا بعنوان «سمبل» و «مظهر» توسعه و پیشرفت جامعه ایرانی نمایان گردد.

مقدمه: در قسمتهای گذشته به بخشهایی چند از میزان خدمات رسانی رژیم گذشته به شهر روستا نگریستیم در این قسمت نیز با مطرح ساختن دو بخش تربیت بدنی و خدمات رفاهی، این فصل را خاتمه داده و بخش دیگری با عنوان سیاست تمرکز گرائی را آغاز می‌کنیم و در ادامه آن بحث مهاجرت را بعنوان آخرین بخش این سلسله مقالات پیش خواهیم کشید، که بخش مذکور بعنوان حسن ختام در شماره آینده مجله به چاپ خواهد رسید.

۱۰- تربیت بدنی و ورزش

اگر در بخش آموزش و پرورش بخش مهمی از استعدادهای روستائیان کشور، در حوزه تعلیماتی قرار نمی‌گرفت و بسیاری از روستائیان از امکانات تحصیلی محروم می‌ماندند در بخش تربیت بدنی کشور، در اوج اجحاف و نابرابری قریب به تمامی استعدادهای روستائی از پوشش خدمات و امکانات پرورشی بدور می‌ماند.

در این بخش نیز حکایت دیگر بخشها تکرار می‌گردد، امکانات ورزشی و پرورشی در ایران چه در وجه انسانی اعم از کادر آموزشی، مربی و استاد ورزش و چه از نظر وسائل و لوازم، بسیار اندک بوده است، معهدا همین امکانات اندک نیز در کمترین میزان مورد بهره‌برداری روستائیان قرار نگرفته و بطور کامل در شهرها، بخصوص تهران، متمرکز گردیده است.

در دوده اخیر، بویژه در سالهای نزدیک گذشته، ورزش در ایران نه بعنوان یک بستر تعالی بخش پرورشی و انسان‌ساز بلکه بعنوان یک وسیله سرگرمی جاذب برای مردم و نسل جوان مطرح بوده است، لذا از کل امکانات ورزشی موجود نیز بیشترین سهم به رشته فوتبال که از جاذبیت بالاتری نسبت به سایر رشته‌ها برخوردار است تعلق می‌گیرد و ارتقاء دیگر رشته‌ها به هیچ شکل مورد نظر نیست.

اوج استفاده تبلیغاتی از ورزش به تربیت مسابقات آسیائی سال ۱۳۵۳ در تهران مربوط می‌شود که ساختن ورزشگاهها و استادیوم‌ها با بودجه کلان، ساختمان مجموعه ورزشی آریامهر و ایجاد دهکده المپیک با خوابگاهها و آپارتمانهای متعدد تماماً در جهت پیشرفته جلوه دادن کشور با هزینه‌های هنگفت انجام می‌گیرد در حالی که در همین زمان جامعه ورزش ایران اعم از ورزشکار و مربی از کمترین تأمیننی برخوردار نیستند.

کلیه امکانات ورزشی نیز علیرغم کافی نبودن برای تغذیه تمامی استعدادهای، تماماً در شهرها بخصوص تهران ایجاد می‌گردد تا از این سو نیز جاذبه‌های شهری افزایش یابد، لذا «ورزش در ایران» عملاً «ورزش در تهران» می‌باید تلقی شود چرا که مطلوبترین مربیان و

اکثریت قریب به اتفاق قهرمانان کشوری به تهران اختصاص می‌یابند و سایر استعدادهای روبه رشد نیز برای بارور شدن، راهی جز آمدن به تهران را نمی‌یابند.

در برنامه پنجم عمرانی ایجاد تأسیسات زیر در سطح کشور پیش‌بینی گردیده است که سهم تهران، شهرستانها و کل روستاها در آن مشخص می‌گردد:

۱- ورزش و بازیهای کودکان:

ایجاد ۵۰ محوطه بازی برای کودکان ۳ تا ۶ ساله در پارکهای عمومی مراکز استان و سه شهر بزرگ (این تأسیسات تماماً شهری است).

۲- ورزش دانش‌آموزان و دانشجویان:

ایجاد ۵۰۰ مجموعه ورزشی برای مدارس

مناطق مختلف پرجمعیت شهری. ایجاد ۵۰۰ سالن ورزشی سرپوشیده بزرگ.

۳- ورزش عمومی:

توسعه و تکمیل مجموعه‌های ورزشی آریامهر و فرح، آماده نمودن تأسیسات ورزشی تهران جهت برگزاری بازیهای آسیائی ۱۹۷۴ تهران، توسعه و ادامه عملیات تکمیلی استادیوم‌ها و باشگاههای عمومی موجود، توسعه و تکمیل باشگاه ورزشی شاهنشاهی و تأسیسات انجمن اسب (در این میان توسعه و تکمیل مجموعه ورزشی آریامهر از بالاترین هزینه برخوردار بود. مهندسی آرشیتکت این مجموعه پسر سپهبد معدوم حجت‌کاشانی رئیس سازمان تربیت بدنی ایران بود که سوء

استفاده‌های کلانی در طی دوران تکمیل مجموعه نمود).

شروع و ادامه عملیات ساختمانی مربوط به دو استادیوم ۲۵ هزار نفری و سه مجموعه ورزشی.

توسعه و تکمیل مجتمع تفریحی کولکچال. شروع و ادامه عملیات ساختمانی مربوط به ۱۰ استخر سرپوشیده و ۵۰ استخر روباز.

شروع و ادامه عملیات ساختمانی ۳۴۰ مجتمع ورزشی کوچک در شهرستانها و مراکز بخشها.

حمایت از باشگاههای خصوصی از طریق اعطای وام.

در برابر تمامی امکانات نامبرده که در شهر ایجاد می‌شود، در مورد ورزش روستاها در کل برنامه به یک جمله کلی اکتفا می‌شود: «توسعه ورزش در روستاها از طریق خانه‌های فرهنگ روستائی.»

علاوه بر ایجاد امکانات عمومی و خصوصی شهری، سالانه مبالغ هنگفتی صرف هزینه‌های انجمن سلطنتی اسب انجمن سوارکاری، پیستهای اختصاصی اسکی و امکانات اسکی روی آب درسد کرج می‌گردید که این امکانات بطور کاملاً اختصاصی در اختیار شاه و خانواده‌اش و سایر وابستگان اوقرار داشت.

در این حال تنها امکانات ورزشی روستاها به زمین خاکی و شننی فوتبال و والیبال آنهم در برخی نقاط که توسط جوانان روستائی وبدون کمک دولتی بوجود آمده بود محدود می‌گردد که در این میان حتی کمترین امکانات از جمله وسائل ورزشی در اختیار آنان قرار نداشت.

در عین حال با آنکه امکانات ورزشی در کل کشور نیز اندک بود. معهدا جوانان شهر نشین در مراتبی متفاوت امکان استفاده از تأسیسات و وسائل رایافته و رشد استعدادهایشان بطور نسبی میسر بود، اما در روستا کمترین امکاناتی برای رشد استعدادهای موجود نبوده و قهرمانانی هم که از روستا برخاستند و حتی در سطوح جهانی نیز در رده‌های بالا محسوب می‌گردیدند، بطور کاملاً خودرو و تنها با همت خویش مراتب ترقی را طی نمودند.

لذا این بخش هم روستا را با تمام وسعت در قلمرو خود به حساب نمی‌آورد.

۱۱- خدمات رفاهی

خدمات رفاهی در بخشهای گوناگون نیز تنها در شهرها، خاصه تهران و چند شهر عمده دیگر که از مراکز صنعتی یا توریستی محسوب می‌گردند، معنا می‌یابد و در مقابل هیچ نهاد خدمات رفاهی در روستا دیده نمی‌شود.

اصلی‌ترین نهادهای خدمات رفاهی شهری بدین شرح فهرست می‌شوند:

* شهرداریها

این نهاد که در شهرهای بزرگ در مناطق

مختلف فعالیت می‌کند و در شهرهای کوچک نیز دارای مرکز است، امر نظافت شهرها اعم از حفظ پاکیزگی خیابانها، معابر عمومی، پارکها، حفاظت از فضای سبز، نظافت و لایروبی جویها، تجدید اسفالت خیابانها و کوچها و خدماتی از این قبیل رابعهده دارد. اداره امور شهرداریها در دوران برنامه چهارم ۸۸۰ میلیون ریال اعتبار به خود اختصاص می‌دهد و در برنامه پنجم عمرانی میزان ۵۰ میلیارد ریال اعتبار به عمران شهری تعلق می‌گیرد.

* سازمان حفاظت محیط زیست کشور
حفاظت بهبود و بهسازی محیط زیست و جلوگیری از آلودگیهای عمده وظیفه این سازمان است که در عمل، تنها دارای پوشش شهری است. این نهاد ۱۳/۸ میلیارد ریال در طول برنامه پنجم اعتبار به خود اختصاص می‌دهد.

در مقابل این دونهاد که دارای حوزه شهری است، هزینه‌هایی در این خصوص تحت عنوان «عمران و نوسازی روستاها» در مناطق روستائی مصرف می‌گردد.

عمران دهات در برنامه چهارم دارای ۱۳۴۱۵ میلیون ریال اعتبار و در برنامه پنجم دارای ۶۶/۴۰ میلیارد ریال اعتبار است.

در مقابل کل اعتبارات عمران شهری در برنامه چهارم به ۱۸۲۸۰ میلیون ریال و در برنامه پنجم به ۵۰ میلیارد ریال می‌رسد که چنانچه اعتبارات سازمان حفاظت محیط زیست و شهرداریها نیز بدان اضافه گردد، فاصله‌ای عمیق میان هزینه‌های عمران شهری و عمران روستائی دیده می‌شود.

* اداره کل شهربانی
امر حفظ نظم و تامین امنیت منازل، اماکن عمومی و دولتی و خصوصی برعهده این اداره است که کلا نتری‌ها و پاسگاههای شهری در حکم عاملین اجرایی آن عمل می‌کنند.
* شرکت واحد اتوبوسرانی

حمل مسافرین درون شهری وظیفه این شرکت تلقی می‌گردد که روزانه میلیونها شهروشین از این نهاد استفاده می‌جویند. در روستا بدلیل کوتاهی مسافرتها نیازی به خدمت رسانی چنین نهادی نیست.
* سازمان تاکسیرانی

تاکسی نیز بعنوان یک وسیله نقلیه عمومی در سطح شهرهای مختلف تحت پوشش این سازمان، خدمت‌رسانی ارتباطی را عهده‌دار است. علاوه بر تاکسی معمولی که مورد استفاده عمومی دارد، تاکسی تلفنی و آژانسهای تاکسیرانی نیز بویژه در تهران فعالیت دارند که مورد استفاده طبقات مرفه قرار می‌گیرند. در روستا به این خدمت نیز احتیاجی نیست.

* سازمان جهانگردی
تامین امکانات مسافرتی برای توریستهای خارجی و طبقات مرفه شهری از وظایف این سازمان می‌بود که تورهای مسافرتی، هتلها، پلاژها، مسافرخانهها و امکانات بسیار دیگری را در اختیار داشت که از کل این امکانات کمترین بهره‌ای به روستائیشان نمی‌رسید. اعتبار برنامه جهانگردی طی برنامه پنجم به ۱۳/۵ میلیارد ریال می‌رسد.

* توره‌های مسافرتی، هتلها، مسافرخانهها و پلاژها:
نهادهای دولتی و آژانسهای خصوصی و هتلها و پلاژهای دولتی و خصوصی بطور کامل مورد بهره شهروشینان بودند که کل بهره‌گیری روستائیان از خدمات این بخش به استفاده از مسافرخانه‌های درجه ۴ و ۵ شهرها محدود می‌گردید.

* رستورانها، غذاخوریها و سلف‌سرویسها
شهروشینان از انواع گوناگون خدمات این بخش در درجات مختلف استفاده می‌برند.
* سوپرمارکتها و فروشگاههای زنجیره‌ای
مجموعه‌های بزرگ فروش کالاهای مصرفی، خرید شهروشینان را تسهیل کرده

و در صرفه‌جویی وقت تاثیر بسزائی دارند چرا که کلیه مایحتاج مصرفی در این مجموعه‌ها عرضه می‌گردند.

* پارکها، تفریگاهها و سینماها
کلیه امکانات تفریحی از این قبیل به تناسب اهمیت شهرها، مورد استفاده شهروشینان است.
* کاخهای جوانان.

امکانات رفاهی کاخهای جوانان تماماً در شهرها متمرکز بوده و غالباً مورد استفاده اقشار متوسط و مرفه قرار می‌گرفت.

علاوه بر نهادهای یاد شده خدمات شهری، امکانات رفاهی دیگری نیز همچون مهدکودکها، مراکز و بنگاههای تهیه مسکن و شرکت‌های گازرسانی شهری و دیگر سازمانها و آژانسهای خدماتی، پوشش خدمات رفاهی شهری را وسیعتر می‌نمایند که برخی از نهادهای خدماتی، مورد استفاده عموم شهروشینان قرار دارد و برخی دیگر بطور اختصاصی یا نیمه اختصاصی در اختیار طبقات مرفه قرار می‌گیرد.

غرض از باز کردن فصل خدمات رفاهی، نشان دادن پوشش شهری آن است و در مقابل بی‌بهرگی روستا از آن، لذا بروی صحت عملکرد هر یک و پوشش آن و خدمت‌رسانی به اقشار گوناگون، در اینجا بحثی نیست.

سیاست تمرکزگرایی

آنچنانکه در روند حرکت رژیم پس از سالهای رفرم و نیز سهم شهر و روستا در تخصیص بودجه‌های سالانه و برنامه‌های عمرانی پنجساله دیده شد، سیستمها بسمت توسعه «شکلی و ظاهری» شهرها میل نشان می‌دهد که بطور طبیعی با مغضوب واقع شدن مناطق روستائی بطور همه جانبه، اضمحلال روستا را دربر داشت.

پدیده «شهرگرایی» پس از دوران رفرم که منطبق با اهداف از پیش تعیین شده نمایان گردیده بود، در درون خویش سیاست خاص

«تمرکزگرایی» را به همراه داشت. براساس اصل تمرکزگرایی، از این پس کلیه امکانات اعم از مالی، فنی، تخصصی و تجربی در چند شهر بزرگ بالاخص تهران گرد می‌آیند تا جایی که تنها تهران، بسطورت متوسط بیش از نیمی از امکانات کشوری را در بخشهای گوناگون در خود جای می‌دهد و چند شهر عمده دیگر نیز به تناسب اهمیت تجاری، صنعتی و توریستی بخش مهم دیگر امکانات را مختص خود می‌سازند، لذا در عمل تمامی امکانات به پای رشد و توسعه ظاهری چند شهر عمده ریخته می‌شود.

از اینرو سیاست تمرکزگرایی در ایران تدریجاً اثرات خود را در طول دو دهه پس از رفرم نمایان می‌سازد با توجه به آنکه چنین سیاستی بعنوان یک سیاست عام و توصیه شده در کلیه کشورهای توسعه نیافته عمل نموده و می‌نماید، بدین مفهوم که همه امکانات در جوانب گوناگون برای رشد سریع و کاذب یک یا دو شهر اصلی بکار گرفته می‌شود که در نتیجه آن یک یا دو شهر که بطور معمول پایتخت کشور مورد نظر است در ظرف مدت کوتاهی رشد فوق‌العاده از خود نشان می‌دهد که در یک دید منطقی دارای کمترین تناسبی با دیگر مناطق کشور نبوده و به بیانی دیگر رشد منطقه تعیین شده به هیچ شکل با رشد سایر مناطق هماهنگی ندارد و همچون سری سنگین و بزرگ بر پیکری نحیف و نزار، تحمیل می‌گردد.

شهر تهران نیز بسان دیگر مراکز کشورهای توسعه نیافته، از چنین رشدی برخوردار شد تا بعنوان «سمبل» و «مظهر» توسعه و پیشرفت جامعه ایرانی، نمایان گردد. اثرات رشد روزافزون شهر تهران در بخشهای مختلف در آمار و ارقام زیر تجلی می‌کند.

در سال ۱۳۵۶، ۴۰٪ از سرمایه‌گذاریهای کشور در تهران متمرکز بوده است.

در همین سال ۶۰٪ از سرمایه‌گذاریهای صنعتی کشور در تهران صورت پذیرفته است.

۵۰٪ از تولیدات ناخالص ملی بدون نفت در تهران تأمین می‌گردد «۱۳۵۶».

دوسوم از کلیه سرمایه‌های خارجی در سال

۱۳۵۵ در تهران بکار افتاده است.

۴۰٪ از کل اشتغال در خرده‌فروشی کشور و نیز ۶۰٪ اشتغال در عمده‌فروشی کشور در سال ۵۶ در تهران مستقر بوده است. در سال

۵۵، ۸۴٪ کل وامهای مسکن در تهران به مصرف رسیده و ۴۷/۲٪ از سرمایه‌گذاریهای ساختمانی در تهران انجام شده است.

در کل کشور به خود اختصاص داده و به تنهایی با اکثریت شهرهای ایران برابری می‌کند.

در سال ۱۳۵۶ سرمایه‌گذاری بخش ساختمانی بخش خصوصی در تهران به ۱۵۶۱۵۲ میلیون ریال می‌رسد در حالیکه این میزان در کلیه شهرهای بزرگ معادل ۹۳۸۴۶ میلیون ریال است.

بیش از نیمی از امکانات آموزشی، تحصیلی، فنی و حرفه‌ای کشور در تهران گرد آمده است.

بالا ترین درصد جمعیت بیمه شده کشور در تهران زندگی می‌کنند.

عظیم‌ترین بخش امکانات فرهنگی کشور، در تهران جمع شده است.

بخش اعظم شماره تلفنهای شهری در تهران توزیع شده است.

بزرگترین استادیومهای ورزشی و عظیم‌ترین قسمت امکانات پرورشی در تهران مستقر است.

امکانات تفریحی و رفاهی نیز بطور اخص در تهران مورد بهره برداری است.

همچنانکه توضیح رفت، سیاست شهرگرایی در عمل مناطق روستائی را از هرگونه امکانات محروم ساخته و اصل تمرکزگرایی نیز سبب ایجاد تفاوتی فاحش میان مناطق شهری است تا جایی که امکانات گرد آمده در تهران در بخشهای مختلف خود با بیش از نیمی از امکانات کشوری برابر است.

از اینرو تفاوتی عمیق نشان داده شده میان مناطق شهری و مناطق روستائی و نیز بین خود شهرها، پدیده مهاجرت را در سالهای اخیر از روستا به شهر و نیز از شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ ملموس می‌سازد که ریشه‌یابی این پدیده و اثرات آن در فصل مهاجرت به تحریر خواهد آمد.

در سال ۵۷ از مجموع ۸۲۷۴ واحد بانکی ایران، ۲۱۶۷ واحد در تهران قرار داشته است.

طبق آمار سال ۵۵، میزان ۳۵٪ از بانکهای موجود با ۷۵٪ سپرده‌های بانکی کشور در تهران متمرکز است با آنکه وسعت استان مرکزی کمتر از ۵/۵٪ وسعت کل کشور است در سال ۱۳۵۰ بالغ بر ۲۰٪ جاده‌های آسفالتی کشور در این منطقه قرار داشته است. در سال ۵۵، ۵۷٪ فارغ‌التحصیلان دانشگاهها از تهران فارغ‌التحصیل شده و ظرفیت مراکز آموزش عالی تهران نیز نزدیک به همین میزان در مقایسه با کل کشور است. در همین سال، ۵۵٪ دانش‌آموزان کل کشور در تهران تحصیل می‌کنند.

در سال ۱۳۵۵، ۵۶/۸٪ از کل تختهای بیمارستانهای کشور و ۵۷٪ پزشکان ایران در تهران بوده‌اند.

در سال ۱۳۵۴ متوسط جمعیت برای هر پزشک در سطح کشور معادل ۲۷۰۰ نفر بود در حالیکه در تهران به ۷۴۴ نفر یک پزشک می‌رسید در همین حال نسبت پزشک در استان ایلام برای هر ۱۱۲۰۰ نفر، یک نفر بود.

بخش اصلی شبکه آبرسانی کشور در تهران مستقر است.

مصرف سرانه برق تهران بالاترین میزان را